

4. LEKCE

PROSTŘEDÍ NOVÉHO ZÁKONA

„Když se však naplnil stanovený čas, poslal Bůh svého Syna, narozeného z ženy, podrobeného zákonu...“ (Ga 4,4). Jako se nádoba naplní až po okraj, tak se dovršila i míra času a na svět přišel Boží syn. Právě s příchodem Ježíše nastala skutečná plnost času. Doba, v níž Ježíš hlásal evangelium, se od jiných věků dějin lidstva nelišila žádnou mimořádnou připraveností k přijetí evangelijního poselství. Byl to čas, kdy se uskutečnila fakta, o nichž evangelia vyprávějí. Lidé, kteří se setkali s Ježíšem, nebyli nijak výjimeční. Ježíšovo kázání neobsahovalo všeobecné pravdy, ale obracelo se ke konkrétnímu člověku tehdejší doby. Evangelium bylo hlášáno na určitém místě a v určitém historickém období konkrétním lidem s jejich každodenními problémy. K jeho správnému pochopení je nezbytné studovat nejenom příslušné jazyky, ale též geopolitickou situaci, podmínky, v nichž lidé žili, jejich zvyky, mentalitu a ideje, jejich naděje a očekávání.

GEOGRAFICKÁ SITUACE

Ježíš se narodil a žil v zemi zvané Izrael. Jak její rozloha, geografické uspořádání, klima, fauna a flóra, tak i tehdejší zvyklosti a obyčej se staly nedílnou součástí Ježíšova života. Pán naplnil své poslání právě v těchto podmínkách. Izraelská země je tedy zemí Ježíše a jeho lidu, je „zaslíbenou zemí“ Starého zákona, známou podle jejich původních obyvatel též pod názvem Kanaan.

Poloha

Izrael se nachází v té části Malé Asie, která leží u Středozemního moře. Na jihozápadě sousedí s africkým kontinentem (Sínaj, Egypt), zatímco na jihovýchodě jej ohraničuje Arabský poloostrov. Biblický Izrael je **malá země**, která měla v Ježíšově době délku od severu k jihu asi 240 km a proměnlivou šířku od 50 do 150 km.

Na severu sousedila s Fénícií a Sýrií, na jihu s Idumejí, na západě se Středozemním mořem a na východě se Syrskou a Arabskou pouští.

Geografické uspořádání

Geografické uspořádání Izraele je relativně jednoduché. Zemi lze rozdělit na čtyři přesně definovaná území.

1. Pobřežní nížina

Její délka je asi 180 km a šířka proměnlivá od 6 do 10 km nejseverněji a 20 km nejjižněji. V této pobřežní nížině se nacházejí další roviny (na severu úrodná Šáranská rovina a na jihu Pelištejská nížina neboli Šefela, území mnoha bojů mezi Židy a Pelištejci), jimiž protéká několik řek. Většinou mají vyschlá koryta, ale v období dešťů se naplňují vodou, která se vlévá do Středozemního moře.

2. Ústřední masiv

Jde o vnitrozemní hornatou oblast o průměrné šířce asi 50-60 km. Najdeme zde vrcholy, jejichž výška se pohybuje od 900 m n.m. na severu, kolem 500-600 m n.m. ve střední části a 700-800 m n.m. na jihu. Napříč pahorkatinou prochází Megiddská rovina nebo Esdrelon (Jizreelská rovina) a odděluje tak severní část zvanou Galilea od samařských a judských hor. Nejvyššími vrcholy jsou: na severu hora Chermón (2814 m n.m.) – zde pramení řeka Jordán; ve středu země, v oblasti Samařska, jsou to hory Gerizím (881 m n.m.) a Ébal (940 m n.m.); na jihu pak hora Chebrón (1020 m n.m.).

Směrem k Jordánu náhorní rovina prudce klesá, přechází v Judskou poušť a jižněji pak v poušť Negeb.

3. Proláklina údolí Jordánu

Patří k jedinečným přírodním útvarům na světě. Od severu začíná u hory Chermón, kde pramení Jordán (2814 m n.m.), a táhne se dál k jihu ke Genezaretskému jezeru (též Galilejskému či Tiberiadskému moři) do úrovně 205 m pod hladinou moře. Odtud pak řeka Jordán urazí dalších 300 km (vzdušnou čarou 105 km) a vlévá se do Mrtvého moře situovaného 394 m pod úrovní moře, hlubokého 390 m, dlouhého 80 km a širokého 16 km.

Mrtvé moře nemá vyústění a je desetkrát slanější, než jsou jiná moře. Proto zde není možná žádná forma života.

Keko
EVANGELIZAČNÍ CENTRUM
PRO SLUŽBU NOVÉ EVANGELIZACE

BKš

Biblická korespondenční škola

Koinonia Jan Křtitel
Oáza – Plzeň

Budilovo nám. 1
321 00 Plzeň-Litice
Tel.: 377 828 180
E-mail:
bks@koinonia.cz
Web site:
www.koinonia.cz
http://bks.koinonia.cz

4. Poušť v Zajordání

Z velké části se jedná o pustou oblast rozdělenou pěti řekami a zahrnující i horské vrcholy, jejichž výška se pohybuje od 600 do 1300 m. Přibližně na východ od řeky Jordán se nacházejí tři oblasti nazvané Trachonitis, Dekapolis a Perea.

Správní oblasti

Kromě oblastí nacházejících se v **Zajordání** existují další tři oblasti (Galilea, Samařsko a Judsko), které společně tvoří **Předjordání** (území mezi Středozemním mořem a řekou Jordán). V těchto třech oblastech Ježíš žil a převážně zde také působil.

Galilea se rozkládá na severu Izraele a patří k jeho nejurodnějším oblastem. Na březích Genezetského jezera se nacházejí města, v nichž Ježíš vykonával svoji činnost nejvíce – Tiberias, Magdala, Genezaret, Kafarnaum (pravděpodobně Ježíšovo největší působiště), Betsaida atd. V Galileji se vyskytují také další města jako např. Nazaret, Kána a Naim (Nain).

Samařsko (Samaří) nalezneme ve střední části země; Samařané byli Židy považováni za etnicky nečistou a nábožensky heretickou skupinu. Z rivality vůči Jeruzalému postavili vlastní chrám na vrcholu hory Gerizím.

Judsko (Judea), situované na jihu, je nejvyprahlejší oblastí země a z větší části ji tvoří poušť. Zde se rozkládá Jeruzalém „svaté město“, centrum společenského života a židovského náboženství. V této oblasti leží města Betlém, Betánie, Ein Karem, Emauzy, Hebron atd.

Klima

Podnebí je ve velké míře ovlivňováno právě geografickým uspořádáním země. V pobřežní oblasti je vlhko a teplota vysoká v létě, mírná v zimě. V náhorních rovinách bývají většinou léta suchá a chladná, zatímco zima studená. V údolí Jordánu je klima v létě suché a teplé a v zimě mírně vlhké.

Lze rozlišit dvě velká roční období – vlhké období, tzv. období dešťů, od října do května a období sucha od května do září.

Příjímá zvláště v lednu a únoru, sněží pouze zřídka, a to jen nepatrně. Zimní srážky jsou životně důležité, voda z nich se shromažďuje do cisteren. Pro zemědělství jsou důležité první říjnové deště a poslední deště v dubnu a květnu. Kde je voda, tam je hojnost života, kde chybí, tam se rozkládá poušť, proto voda symbolizuje život (srov. J 4,14).

Pro období sucha je charakteristická velká vyprahlost a vysoké teploty, zmírňované větry ze severu a severovýchodu.

Fauna a flóra

Faunu a flóru země ovlivňují různé podnební zóny. Setkáme se s chovem domácích zvířat (družež, ovce, kozy, skot a koně) a v pouštních oblastech s velbloudy. V moři je hojnost ryb. Z divokých zvířat můžeme uvést například šakaly, hyeny, lišky, antilopy a lovnou zvěř. Vyskytuje se zde také mnoho druhů hmyzu. Dříve se objevovaly i kočkovité šelmy (lvi, leopardi) a medvědi.

Na pobřeží a v nížinách rostou obilniny (ječmen, pšenice, len atd.), ovoce (fíky, citrusy, granátová jablka, datle, melouny atd.), zelenina (nejrozmanitějších druhů) a kořenné byliny; na pahorcích vinná réva, olivovníky, akácie, cypřiše, na horách především pinie. V údolí Jordánu naopak převažuje stepní vegetace – palmy, akácie, křoviny.

POLITICKÁ SITUACE

Ježíš žil a působil v tom období dějin, kdy se izraelský lid ocitl pod římskou nadvládou a nadvládou místních králů, kteří však své funkce vykonávali jen z vůle Říma.

Politická chronologie

V roce 63 před Kristem římský generál Pompeius obsadil Izrael, a tím bylo zahájeno období římské nadvlády. Země se stala římským protektorátem připojeným k římské provincii Sýrii.

V roce 40 před Kristem udělili Antonius a Octavianus Herodovi, ambicióznímu, lstivému a krutému Idumejci, titul krále Judska. Ten se v roce 37 před Kristem za pomoci římských legií království zmocnil. Později mu bylo přiděleno i Samařsko, avšak stále v závislosti na Římu. Kraloval až do roku 4 před Kristem, říkalo se mu také Herodes Veliký.

Během jeho kralování byly dokončeny rozsáhlé stavby, zvláště v Samařsku, Cesareji a Jeruza-

BKš

Biblická korespondenční škola

Koinonia Jan Křtitel
Oáza – Plzeň

Budilovo nám. 1
321 00 Plzeň-Litice
Tel.: 377 828 180
E-mail: bks@koinonia.cz
Web site: www.koinonia.cz
http://bks.koinonia.cz

lémě, kde nechal znovu vybudovat chrám. Herodes kromě toho, že byl inteligentní a politicky schopný, proslul svou krutostí vůči těm, které považoval za své odpůrce. Oběťmi se stali kromě bezpočtu politických nepřátel také dva velekněží, jeho strýc, tchyně, dvě z deseti manželky, tři synové a jiní rodinní příslušníci.

Po Herodově smrti Augustus (Octavianus), římský císař, rozdělil království mezi tři Herodovy syny, a to následujícím způsobem:

- Archelaos – etnarcha Judska a Samařska (až do r. 6 po Kr.)
- Herodes Antipas – tetrarcha Galileje a Pereje (až do r. 38 po Kr.)
- Filip – tetrarcha severního Zajordánie (až do r. 34 po Kr.)

V roce 6 po Kristu byl Archelaos sesazen Augustem a v důsledku toho přešlo Judsko a Samařsko pod přímou vládu římských místodržitelů. Jedním z těchto místodržitelů byl Pontius Pilát, jenž se aktivně podílel na Ježíšově soudním procesu a jeho odsouzení na smrt.

Struktura politické moci

Politická moc v Izraeli byla uspořádána v politicko-právním semiautonomním systému. V mnoha aspektech si Židé zachovávali určitou autoritu, zvláště v náboženských otázkách, ale také v mnoha administrativních a právních záležitostech.

Ve vesnicích byla politická struktura vázána na příbuzenské vztahy. Politická autorita se v tomto okruhu soustřeďovala do „**rad starších**“, které tvořili představení jednotlivých rodin. Rady fungovaly jako tribunály, v nichž se soudily přestupky zákona i běžné zločiny.

Rady starších existovaly i ve městech, členy však nebyli zástupci jakýchkoliv rodin, ale představitelé rodin patricijských, tj. urozených a bohatých.

Nejdůležitější postavení zaujímala rada starších v Jeruzalémě, zvaná **velerada**. Její moc sahala nejen po celé izraelské zemi, ale i mezi Židy v diaspoře (*žijícími mimo Izrael*). Velerada se skládala z pověřeného velekněze, bývalých velekněží, kněží, kteří trvale sloužili v chrámě, z hlav vybraných bohatých rodin a některých zákoníků. Velerada čítala 72 členů a sídlila v blízkosti chrámu. Byla současně nejvyšším náboženským, politickým a právním soudem a představovala centrální moc Židů.

Celý tento politický aparát byl však pod přímou kontrolou Římanů. Po roce 6 po Kristu ji začaly uplatňovat svrchovaně – římská vláda začala jmenovat a sesazovat velekněze a zajišťovala si tímto způsobem věrné služebníky.

Politické postoje

Politické postoje Židů vůči římské okupaci a nadvládě Herodovy rodiny je třeba chápat v souvislosti s očekáváním brzkého příchodu Božího království a Mesiáše.

Židé na římskou nadvládu reagovali třemi způsoby: odporem a ozbrojenou opozicí, podporou a přizpůsobením se římské vládě, pasivní rezignací.

Ozbrojený odpor s neustálými útoky proti Římanům byl veden zélóty, kteří se po každém střetu odebírali na pustá místa nebo do blízkých jeskyní. Zélóti byli Římany považováni za obyčejné zločince, rušitele veřejného pořádku a nepřátele císaře.

Podpora Římanů byla společným postojem saduceů, farizeů a osob, které vykonávaly funkci výběrčích daní. Saduceové spolupracovali s římskou mocí otevřeně, podporovali ji, takže si mohli díky lstivé diplomatické politice a systému smluv a ústupků udržet a upevnit získaná privilegia. Farizeové se naopak svých národních ideálů nezávislosti nezříkali, ale na rozdíl od zélótů upřednostňovali strategii klidného soužití, což vedlo k sjednávání zájmů lidu ve prospěch Římanů a farizejských vůdců.

Pro ostatní společenské kategorie byla charakteristická **rezignace** a sympatie ke každému pokusu o vymanění se z římské nadvlády. Izraelský lid římský režim skutečně odmítal. Toto odmítnutí vyplývalo z hlubokého náboženského přesvědčení, že jediným Pánem je Bůh. Proto nazývat císaře králem a pánem bylo považováno za rouhání. Jelikož se císař (*titul římského císaře*) nechával uctívat jako bůh, bylo možné tento požadavek vykládat jako přestoupení prvního přikázání: „Nebudeš mít jiného Boha kromě mě.“ V důsledku toho se pak daň vybíraná okupující vládou jevila jako modlářství a odpadlictví, což ve výsledku vedlo k otroctví.

Vůči nadvládě Herodovy rodiny existoval dvojí postoj. Jedna skupina s vládnoucí vrstvou sympatizovala a podporovala ji víc než římské místodržitele s nadějí na možné znovunastolení davidovského království (tém se říkalo **herodiáni**). **Druhá skupina** naopak viděla u této rodiny snahu chopit se moci, a proto ji odmítala, a to z důvodu sporné etnicko-dynastické legitimacy.

NÁBOŽENSKÁ SITUACE

Ježíš se narodil a žil v národě, pro nějž víra představovala základ existence. Náboženská zkušenost byla v lidu hluboce zakořeněna. Všechno bylo prožíváno a interpretováno ve světle víry. Velký význam měly náboženské svátky, Zákon, chrám a různé židovské náboženské tradice.

Náboženské tradice lidu

-Víra v Boha

Židovský národ v Ježíšově době charakterizovala víra v **jednoho osobního Boha, který jedná a působí v dějinách**. Tuto víru nesdíleli všichni stejným způsobem, ale **lišila se** podle převládající partikulární (*specifické*) biblické tradice zkušenosti s Bohem.

1. Bůh prorocké tradice se zjevuje jako Bůh ochraňující chudého a utlačeného, jakožto Bůh, který chce ve světě znovu nastolit spravedlnost a touží po hlubokém osobním setkání s člověkem. Tento Bůh vede člověka k prorockému-mystickému jednání.

2. Bůh apokalyptické tradice se prezentuje jako Bůh, který vše obnovuje. Tato obnova se uskuteční díky jeho moci při poslední pohromě, kdy bude stvořeno nové nebe a nová země.

3. Bůh mudroslovné tradice je charakterizován tvůrčím aspektem a aspektem prozřetelnosti. Dovoluje, aby v dějinách spolu rostly spravedlnost i nespravedlnost, a ponechává trest či odměnu poslednímu soudu. Je dobrým Bohem, jemuž lze důvěřovat, protože se o člověka stará i ve všech každodenních hmotných potřebách.

Zároveň se v posledním období Starého zákona vytvořila taková představa, **že Bohu lze naslouchat pouze v tichu**. Bůh je zahalen tajemstvím a jeho plány převyšují všechno, co si člověk může představit.

-Víra v budoucnost

V náboženských tradicích hrála podstatnou úlohu víra v **život a konečnou odměnu po smrti**. Toto přesvědčení bylo všeobecně přijímáno, ale byly mu kladeny překážky ze strany saduceů. Konkrétní forma chápání budoucího života a konečné odměny se v různých společenských skupinách lišila.

Velký význam pro víru lidu měla **naděje v příchod Božího království**. Podle některých ho měl svými činy umožnit **Mesiáš**, anebo měl tento příchod přinejmenším připravit. Znamenalo by to národní obnovu, hegemonii (*vůdčí postavení*) Izraele, osvobození z cizí nadvlády, Boží soud nad národy a pomstu na všech, kdo vystupovali proti vyvolenému národu. I když šlo o společné očekávání, osoba Mesiáše byla brána v úvahu velmi rozdílně, stejně jako jeho charakter a samotný příchod Božího království.

Základem víry lidu byl kromě jiného **Zákon (Tóra)**. Tóra byla pro žida vyjádřením Boží vůle a současně zdrojem života pro toho, kdo ji znal a praktikoval. Židé v ní viděli hmatatelné znamení Boží lásky k izraelskému lidu. Židovský národ z Tóry čerpal, žil s ní a pro ni. S Tórou byla spjata „**tradice**“ – ačkoli byl Zákon svatý a dokonalý, vyžadoval interpretaci, komentáře a aplikace na konkrétní potřeby náboženského a společenského života.

Náboženský život

Přísné dodržování náboženských praktik bylo pro židovský národ typické. Na vše se pohlíželo z náboženského hlediska.

-Chrám

Náboženský život židovského lidu se soustřeďoval do jediného chrámu v Jeruzalémě. V chrámu se přinášely oběti a konala se nepřetržitá bohoslužba. V Ježíšově době existoval chrám obnovený Zorobábelem po návratu z vyhnanství, který pak přestavěl a rozšířil Herodes Veliký. Jeho součástí byla svatyně a nádvoří.

Svatyni, přesněji řečeno chrám, tvořily dvě části: **svatyně a velesvatyně**.

Ve **svatyni** stál oltář, který sloužil k pálení kadidla, sedmiramenný svícen a stůl na dary (na předkládané chleby).

Velesvatyně (též *nejsvětější svatyně*) byla temným příbytkem odděleným od vnitřní svatyně oponou. Sem vstupoval pouze velekněz jednou do roka o svátku smíření. Matouš se odvolává

Kerkako
EVANGELIZAČNÍ CENTRUM
PRO SLUŽBU NOVÉ EVANGELIZACE

BKš

Biblická korespondenční škola

Koinonia Jan Křtitel
Oáza – Plzeň

Budilovo nám. 1
321 00 Plzeň-Litice
Tel.: 377 828 180
E-mail: bks@koinonia.cz
Web site: www.koinonia.cz
http://bks.koinonia.cz

na tuto oponu, když říká, že se „chrámová opona roztrhla vpůli odshora dolů“ (Mt 27,51) na důkaz, že Ježíšovou smrtí byl zrušen starý Zákon a stará bohoslužba a jednou pro vždy došlo k usmíření s Bohem. Ve velesvatyni bývala archa úmluvy s deskami Zákona, manou a Áronovou holí. V Ježíšově době zůstala obnovená schrána prázdná, neboť obsah se ztratil po zničení chrámu, k němuž došlo vpádem Babylóňanů v roce 587 před Kristem. Velesvatyně byla Božím příbytkem.

Před svatyní a po jejích stranách byla nekrytá **nádvoří**. Největší plochu zaujímal nádvoří pohanů, které v chrámě tvořilo volné prostranství, do něhož mohli vstupovat všichni, včetně těch, kdo nebyli židovského původu. Obklopovala ho čtyři velká sloupovářadí, z nichž se jedno (na východní straně) nazývalo „sloupovář Šalomounovo“.

Ostatní nádvoří měla menší rozměry a nacházela se výše, ve stále větší blízkosti svatyně: nádvoří žen, Izraelitů a kněží. Na kněžském nádvoří stál obětní oltář, na němž se přinášely oběti zvířat, spolu s měděnou nádrží na vodu k očišťování kněží.

-Kněží

Židovské kněžství mělo tři stupně: velekněz, kněží a levité. Všichni pocházeli z kmene Levi zasvěceného Bohu, kmene, který podle Zákona žil z desátků a prvotin lidu.

a) Velekněz byl nejvyšší náboženskou autoritou a předsedal veleradě. Jednou za rok vstupoval do velesvatyně s krví smírné oběti přinášené za hříchy lidu. Zastupoval ho velitel chrámové stráže, který dohlížel na bohoslužbu a zodpovídal za celý posvátný areál.

Podřízeno mu bylo vyšší kněžstvo, totiž ti, kdo pocházeli z nejvyšších saducejských jeruzalémských rodin, příp. bývalí velekněží.

b) Kněží byli pověřeni kultem a přinášením obětí. Dělili se do 24 tříd a vykonávali své funkce v týdenních směnách. Museli být potomky Árona, odevzdávala se jim část obětí k obživě.

c) Levité měli na starosti podřadnější služby v chrámě, jednalo se o pomocníky kněží. Jejich hlavním úkolem bylo střežit chrám a sloužit při modlitbě ve funkci hudebníků a zpěváků. I oni se střídali ve službách jako kněží.

-Svátky

Slavily se **tři velké národní svátky** či poutě: **velikonoce** (*pascha, hebrejsky pesach = přejítí*), **letnice a slavnost stánků**. Byly to svátky díkůvzdání za úrodu, k nimž se pojily zvláštní události dějin izraelského lidu.

Konaly se i **jiné svátky**, např. svátek polnic či nového roku, den smíření. Později byly ustanoveny ještě další: svátek světél, tedy posvěcení chrámu, a půrim.

Velikonoce byly pro židovský lid hlavním svátkem. Připomínalo se jím osvobození z egyptského otroctví, nesl též název svátek nekvašených chlebů, neboť spolu s velikonočním beránkem se jedl chléb bez kvasu. Slavil se na jaře (březen/duben) a trval osm dní.

Letnice připadaly na padesátý den po velikonočních (květen/červen), slavily se na památku přijetí Zákona na hoře Sínaj. Během tohoto svátku se přinášely oběti prvních plodů sklizně – prvotiny.

Slavnost stánků se konala na podzim (září/říjen). Po osm dní židé přebývali ve stáncích zhotovených z větví na památku čtyřiceti let prožitých na poušti.

Svátek polnic či nového roku – prvního dne sedmého měsíce (září/říjen) se troubilo na polnice (*šofary*), čímž se Bohu připomínala jeho smlouva, zaháněl se ďábel a probouzelo se pokání lidu uspaného hříchem.

Na podzim (září/říjen), desátého dne měsíce tišri, se slavil **den smíření**. V tento den velekněz vstupoval do velesvatyně s krví zvířat, aby očistil lid od hříchu.

Svátek světél či posvěcení chrámu (*Chanuka*) byl připomínkou očištění druhého chrámu, jenž byl znesvěcen Antiochem Epifanským v období Makabejských. Po osm dní se každý večer rozžínala světla v domech a synagogách. Slavil se v prosinci.

Půrim byl hlučný svátek, připomínala se jím událost, kdy královna Ester zachránila židovský národ před vyvražděním. Jeho oslavy připadaly na únor/březen.

Mezi všemi dny v týdnu měla zvláštní význam **sobota** jakožto poslední den týdne věnovaný odpočinku (*šabbat = odpočinek*) a modlitbě. Šabbat začínal v pátek večer a trval do západu slunce sobotního dne. Veškerá činnost byla zakázána a nedodržování odpočinku trestáno. Připomínalo se stvoření, kdy si Bůh sedmého dne odpočinul od veškeré námahy. V tento den se lidé oblékali do svátečních šatů, v pátek večer chodili do synagogy a po návratu domů jedli nejchutnější pokrm týdne. Sobota měla být pro člověka radostí, ale v Ježíšově době se z ní stalo těžké břímě Zákona. Proto se Ježíš stavěl proti tomuto právnímu a pokryteckému způsobu prožívání soboty (srov. Mt 12,1-4; Mk 2,23-3,6; L 13,10-16; J 9,13-16).

-Synagogy

Oběti se mohly přinášet pouze v jeruzalémském chrámu, k modlitbě se lid scházel v synagogách. Synagogy (z řeč. *synagóge* = *shromáždění*) začaly vznikat v době babylónského vyhnanství (6. století před Kristem). Daleko od své země si lid zachoval jednotu díky Zákonu a jeho studiu. Počet synagog pak vzrostl do té míry, že se vyskytovaly na každém místě, kde se scházela židovská komunita alespoň o deseti mužích. Všechny synagogy měly stejné uspořádání, aby se každý žid cítil jako doma, ať se nacházel kdekoli. Byla to síň obdélníkového tvaru, orientovaná k Jeruzalému. Naproti vchodu byl umístěn baldachýn, pod nímž stála schrána, kde se uchovávaly svitky Písma.

Od stupínku uprostřed místnosti se předčítalo a zároveň komentovalo Slovo Boží. Po stranách baldachýnu byly stolce, na nichž sedávali starší lidu. Ženy se směly obřadu účastnit ve dvou bočních chodbách, do kterých se vstupovalo jinými dveřmi, hlavní vchod byl určen pouze pro muže. V blízkosti budovy byly další prostory, které se využívaly jako škola nebo sloužily k pohostinství. Obřadu předsedal představený synagogy, hlavní úředník (děkan) ze starších místního lidu. Systém tohoto shromáždění odpovídal dnešní bohoslužbě slova – četba Písma, komentář, modlitba a závěr. Odpovědnost za synagogu nesli laici, nikoliv kněží. Docházka byla povinná v sobotu i v jiných svátečních dnech, dobrovolná ve dnech ostatních.

Politicko-náboženské skupiny v Izraeli

V Ježíšově době existovaly různé politicko-náboženské skupiny podle různých náboženských tradic a politického přesvědčení.

-Saduceové

Patřili k jedné z nevlivnějších skupin, byli to potomci Sádokovi, velekněze z doby krále Davida a Šalomouna. V Ježíšově době tvořili tuto skupinu především nejmnocnější **kněžské rodiny**, představitelé kněžské aristokracie.

Nevytvářeli pouze náboženskou skupinu, byli též skutečnou skupinou politickou. **Spolupracovali s římskou mocí**, upevňovali a podporovali její stabilitu, měli pod dohledem judskou oblast a chrám.

Jako aristokraté vedli volný světský život. Díky častým kontaktům s rodinami ze sousedních zemí, kam se někteří ubírali za účelem studia, přebírali jejich zvyky, životní styl, módu atd.

Na jedné straně působili dojmem pokrokovosti, co se týče zvyků, stylu života a idejí, na straně druhé byli velmi konzervativní ve věcech Zákonu, politiky a náboženství.

Jako doktrinární normu přijímali jediné Tóru, kterou vykládali doslovně a zákonicky. Nepřipouštěli žádnou ústní tradici, zvláště ne tu, která byla spjata s nadějí na osvobození lidu. Popírali vzkříšení z mrtvých a posmrtnou odměnu, neboť tyto skutečnosti byly úzce spojeny s mesiánskou nadějí na příchod Božího království (srov. L 20,27-39).

Doslova aplikovali zákon „oko za oko, zub za zub“.

-Farizeové

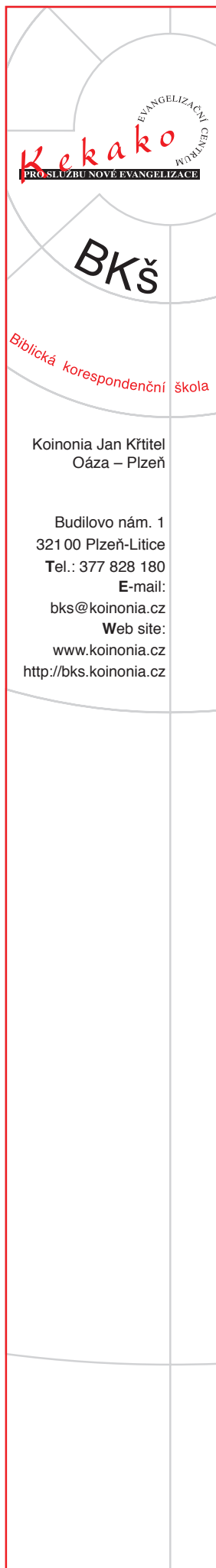
Počínaje 2. stoletím před Kristem se v Izraeli vytvořila politicko-náboženská síla praktikující přísné dodržování Zákonu – farizeové. Jejich jméno znamená „ti, kteří jsou **oddělení**“, tj. oddělení od všeho, co poskvrňuje. Ten, kdo poslouchal Zákon, byl čistý; kdo byl Zákonu neposlušný, byl nečistý. Pravděpodobně se původně jednalo o zbožné Hasmonejce (neboli chasidy), kteří v dobách makabejských válek se zbraní v ruce neústupně bránili Zákonu a chrámu. Následně opustili politické zájmy ve prospěch zájmů náboženských a **starali se především o svou víru**. Uvedli do praxe řadu pravidel, aby pomohli lidu aplikovat Zákon na nové životní situace. Zakládali školy, z nichž nejpřísnější byla „Šammaj“. Lidu nejbližší a nejvíce vyhovující byla naopak škola „Hillel“ (obě dvě nazvané podle rabínů, jejich zakladatelů). Rozdílné interpretace Zákonu a jejich aplikování v různých školách se stávaly natolik živými náměty, že se s nimi farizeové obraceli dokonce i na Ježíše, aby vyjádřil své mínění ohledně diskutovaných zákonů, např. zákona o rozvodu (srov. Mt 19,3-12). V Ježíšově době bylo farizeů asi šest tisíc.

S římskou mocí udržovali vztah klidného, byť odděleného soužití, čímž si zajišťovali určité výhody.

Většina farizeů byli laici, i když mezi ně patřili také kněží. Náleželi ke všem společenským vrstvám a třídám.

Kromě Písma **přijímali i ústní tradici**. V Písmu kladli největší důraz na Zákon, jehož přísné dodržování soustředili zvláště na respektování soboty, obřadní čistotu a chrámové daně. Proto vypracovali složitou kazuistiku (*výklad práva se zřetelem ke konkrétnímu individuálnímu případu*), tzn. formulovali právní předpisy uváděním jednotlivých případů.

Věřili v **nesmrtelnost duše**, v posmrtný soud, vzkříšení a existenci andělů. Očekávali příchod Božího království a Mesiáše. Jejich výklad práva „oko za oko, zub za zub“ byl mírnější.

Úsilí o dodržování Zákona vyvolávalo **zákonický formalismus**, který ústil v **postoj soběstačnosti a pokřtectví**, a ten Ježíš odsuzoval.

-Zákoníci

Víc než o skupinu se jednalo spíše o **kvalifikovanou společenskou třídu, která se zabývala výkladem Zákona**. Jejich cílem bylo uchovávat, interpretovat a aplikovat Zákon, s odvoláním na možnost, že nastanou četné nepředvídané případy. Těchto učenců si lidé velmi považovali, utíkali se k nim pro radu a nazývali je rabbi (*mistr*). Odtud pramenil jejich údiv i opozice vůči Ježíšovi, rabbimu, který nenavštěvoval jejich školu.

-Zélóti

Zélóti byli jednou ze skupin **tajných nacionalistů**. Zdá se, že jejich zakladatelem byl Juda Galilejský, který se postavil proti placení daní římskému císaři, neboť to znamenalo zpronevřít se prvnímú přikázání. Zorganizoval vzpouru, která byla Římany potlačena.

Zélóti hlásali jedinou Boží monarchii a v jejím jménu se stavěli proti jakékoli jiné moci. Jméno zélóta označovalo jejich horlivost pro Boha (*zélóta = horlivec*), což považovali za důvod k hrdosti a chloubě. Římané na ně naopak pohlíželi jako na bandity. V rámci společenství zélótů existovala ještě aktivnější skupina, ozbrojená dýkami, její příslušníci se nazývali sikáři (*sikáři = muž nože*).

Jejich brojení proti placení daní si získalo přízeň rolníků a drobných hospodářů, majetní naopak podporovali římskou moc.

Zélóti se vyznačovali svou **neochvějnou horlivostí pro Zákon a čekáním na příchod Božího království**. Ideál Božího království byl chápán jako pozemská moc a byl identifikován s mocí lidu. K uskutečnění jeho realizace bojovali proti cizí nadvládě.

Tuto vizi charakterizoval dualismus – boj mezi dětmi Božími a dětmi Zla, přičemž děti Zla měly být vyhlazeny.

Ježíš si ze zélótů vyvolil jednoho učedníka, Šimona Horlivce (v Mt 10,4 a Mk 3,18 zvaného Kananejský, v L 6,15 a Sk 1,13 Zélóta – obojí znamená v různých jazycích Horlivec).

-Eséni

Skupina vznikla jako **reformní kněžské hnutí** uvnitř Jeruzalémského chrámu. Znechucení zkaženými mravy saduceů a pokřtectvím farizeů, odvolávající se na spornou legitimitu velekněží, se eséni (*těž esejci*) uchýlili do pouště, aby se připravili na konečný boj s královstvím temnoty. Považovali se za **autentickou Boží komunitu**.

Jejich interpretace Písma odrážela dualistické **schéma** (Bůh a Beliar), zařazené do důsledného a přísného monoteizmu. Bůh je stvořitelem dvou duchů: dobrého a zlého; dobrý duch vede ke konání dobrých skutků, zlý ke konání špatných skutků.

Na eschatologickou dimenzi (*poslední čas*) pohlíželi ve světle definitivního Božího triumfu, na přítomný život naopak jako na období zkoušky, pro něž je typický boj proti zlu. Tato perspektiva je přivedla do **pasivního postoje vůči římské moci**. Jejich úsilí se soustřeďovalo na vnitřní přípravu s výhledem na konečné vítězství, kdy měl přijít Mesiáš.

Mesiánské očekávání prožívali velmi intenzivně, a proto se připravovali **očišťováním**, rituálními koupelemi a kajícím životem. Existuje domněnka, že zde má původ křest Jana Křtitele. Důležitým rysem této skupiny se stala forma jejich komunitního života: **všechno měli společné**, nikdo nevlastnil soukromý majetek.

Pro esény platilo absolutní a bezpodmínečné nařízení zachovávat náboženskou čistotu, a to jak pro celou komunitu, tak pro každého jednotlivého člena.

-Herodiáni

Podporovali politiku Herodovy rodiny. Projevovali oddanost římské moci a potlačovali jakýkoli postoj, jenž by mohl vyprovokovat panovníkovu negativní reakci. Dívali se proto s podezřením na přízeň lidu, kterou Ježíš vzbuzoval, a stali se jeho žalobci.

EKONOMICKÁ SITUACE

Abychom byli schopni Ježíšovo poselství správně pochopit, je třeba seznámit se s tehdejší situací v hospodářství a ekonomickými poměry, které v Izraeli panovaly. Ježíš vsutku žil a naplňoval své poslání v určité ekonomické situaci, v níž docházelo k neustálému ochuzování lidu a obohacování několika málo jedinců.

Základ ekonomiky

Ekonomika izraelské země se zakládala převážně na zemědělství a chovu dobytka a v menší míře na řemeslných a stavebních pracích a obchodu.

-Zemědělství

Během kočovného období izraelského lidu vládl systém společného vlastnictví všech kmenů. Když se lid usadil, spadala pod tentýž typ vlastnictví i obdělávaná půda. Země byla úměrně rozdělena mezi jednotlivé rodiny a pak jako dědičný podíl přecházela z generace na generaci. Kvůli dluhům a špatnému hospodaření však záhy došlo k soustředění půdy do rukou několika jedinců.

V Ježíšově době byl v Izraeli zaveden velkostatkářský systém. Přesto však ještě existovaly malé pozemky vázané na rodinné skupiny, které nebyly tímto systémem pohlceny. Zemědělství mělo primitivní ráz, používaly se jednoduché pracovní nástroje.

Hlavními produkty byly obiloviny (pšenice), olivový olej, ovoce, víno, dřevo.

-Chov a rybolov

Územní podmínky v Izraeli umožňovaly chov dobytka i drobného zvířectva. V judských horách se rozvinul chov bravu (ovcí a koz), v pobřežních nížinách a v Zajordánii chov skotu. Vepři byli považováni za nečistá zvířata, a proto se jejich chov nevyskytoval v Izraeli, ale pouze v přilehlých oblastech.

V Galilejském moři byl hojný rybolov, využívalo se při něm nejrozmanitějších technik. Někdy muselo spolupracovat několik lodí současně, přičemž na každé z nich bylo šest až osm rybářů.

-Stavební práce

Ve stavitelství nacházel lid důležitý zdroj ekonomické podpory. Herodova rodina nechala zbudovat velké a okázalé stavby (rekonstrukce chrámu, palác, hradby atd.). Počítá se, že na každém veřejném díle pracovalo asi 18 000 dělníků, kteří se plně věnovali jen této práci.

-Řemeslné práce

S rozvojem měst se zvýšil počet řemeslníků. Žili převážně ve městech a jejich podnikání bylo rodinného charakteru. Vnášeli život do uliček a celých čtvrtí a dokonce územních oblastí specializovaných na určité řemeslné práce. Po období vyhnanství vytvořili spolky.

Většinou se jednalo o drobné řemeslníky vlastníci svou dílnu. Naučit se nějakému řemeslu, vykonávat ho a předávat dál bylo ve velké úctě.

K nejčastějším řemeslům patřila výroba oděvů, výrobků pro domácnost a stavebního materiálu. Na druhém místě byla řemesla, která se zabývala zpracováním surovin pocházejících z dané oblasti.

Významná byla též produkce materiálů nutných k bohoslužbě, neboť se používaly u příležitosti různých oslav v Jeruzalémě a při službě v chrámu.

-Obchod

Zeměpisná poloha Izraele podporovala mezinárodní obchod mezi zeměmi na severu a Orientem. Obchod byl velmi rozvinutý a představoval významnou položku pro hospodářství v zemi. Vyvažely se zemědělské produkty, dováželo se luxusní zboží. Produkty, které se prodávaly na městských trzích, zvláště v Jeruzalémě, pocházely jak z místních oblastí, tak z cizích zemí. Přepravovaly je velké karavany. K ochraně těchto karavan před lupiči vznikl systém zajišťující jejich bezpečí.

Pro Jeruzalém byl charakteristický nejenom obchod se zemědělskými produkty a oděvy, ale též prodej dobytka a otroků. Otroky si kupovali cizinci a bohaté měšťanské rodiny k vlastní potřebě a různým službám.

Ekonomický život

Stejně jako se lišil městský hospodářský režim od režimu na venkově, tak se také relativně lišily ekonomické životní podmínky.

-Na venkově byl zaveden velkostatkářský hospodářský systém; majitelé pronajímali půdu celým rodinám nebo jednotlivcům. Na velkých statcích pracovali nádeníci, kteří žili na vesnicích nebo přímo v místech, kde obdělávali půdu. Za práci pobírali nízkou mzdu.

V období sucha rostla nezaměstnanost.

Drobní majitelé obdělávali vlastní půdu, ale daně, které museli odvádět státu, a neustálé zne-

Koinonia Jan Křtitel
Oáza – Plzeň

Budilovo nám. 1
321 00 Plzeň-Litice
Tel.: 377 828 180
E-mail: bks@koinonia.cz
Web site: www.koinonia.cz
http://bks.koinonia.cz

Biblická korespondenční škola

BKš

užívání moci výběrčími daní (tzv. *celníky*), tehdejší slabou ekonomiku na venkově ještě více podřývalo. To vedlo k postupnému a stálému ožebračování a zadlužování lidu. Někteří se věnovali též chovu dobytka. Velcí statkáři si ke svým stádům najímali pastýře. Venkovští řemeslníci mohli ze své práce sotva finančně vyžít. Jejich obchod fungoval velmi často formou výměny.

-Ve městech měli stavební dělníci většinou stálé zaměstnání a dostávali pravidelnou mzdu. Jejich práce se řídila „otrokářským“ systémem, neměli totiž žádné jistoty ani práva. Městští řemeslníci se na rozdíl od řemeslníků z venkova těšili velkému bohatství.

-Měnový systém nebyl jednotný. Existovaly mince židovské (šekel, lepton), římské (denár, sestertius, as), řecké (drachma, mína, obolus) a fénické. Toto je jeden z ukazatelů toho, že obchod dosáhl mezinárodní úrovně a byl rovněž podporován přílivem poutníků do Jeruzaléma. Důležitou úlohu v ekonomice představoval **daňový systém**. Platily se osobní a územní daně, roční daně k vydržování římských oddílů (v potravinách a ve vykonávání prací), celní daně a daně nepřímé, jejichž odvádění bylo většinou svěřeno výběrčím daní. Kromě toho existovaly též chrámové daně (srov. Mt 17,24-27; L 20,20-25).

Pro ekonomiku země zaujímal velmi důležité postavení **chrám**. Byl sídlem nejen náboženské moci, ale i moci správní – sídlem velerady. V chrámě se též rozvíjela vzdělávací a výchovná činnost určená lidu. Do chrámu se hojnost doslova vlévala. Přicházely sem peníze z daní, obětí, z prodeje zvířat určených k obětem a další příjmy. Chrám fungoval jako „bezpečnostní schránka“, protože se zde ukládaly cenné věci i jiné bohatství. Proto, když se hovořilo o chrámové pokladnici, nemyslely se tím pouze posvátné bohoslužebné předměty, ale také četný, zde uložený, kapitál země.

SPOLEČENSKÁ SITUACE

Ježíš se narodil a žil ve společenské situaci, kterou charakterizovalo rozdělení populace na společenské vrstvy.

Společenské vrstvy

V Ježíšově době lze rozlišit tři společenské vrstvy: bohatí, střední vrstva a chudí.

-Bohatí

Do první skupiny této vrstvy patřili ti, kdo vládli, do druhé pak velcí majitelé pozemků a obchodníci, politici, podnikatelé a výběrčí daní. Třetí skupinu tvořila kněžská aristokracie. Ti všichni měli výsadní postavení jak v životě společenském, tak náboženském. Rozhodovali o osudu izraelského lidu.

-Střední vrstva

Představovala **malou skupinu** drobných vlastníků, obchodníků, specializovaných řemeslníků a všech těch, kdo se živili poskytováním pohostinství poutníkům a cizím obchodníkům. K této skupině náleželi také kněží, kteří se neřadili k vyššímu kléru. Žili z bohoslužby, desátků a darů lidu.

Řadili se sem i ti, kdo vedli jednotlivá odvětví státních veřejných prací.

-Chudí

Většinu židovského lidu tvořili chudí.

Jednu část představovali nádeníci a venkovští řemeslníci. Ti vlastně pouze „přežívali“, což bylo příčinou jejich podvýživy a četných nemocí.

Do této skupiny spadali také ti, kteří pracovali na městských stavbách, a rovněž malí venkovští obchodníci.

Kvůli vzrůstající chudobě a bídě pochopitelně narůstal počet osob závislých na almužnách.

Do této kategorie lze zahrnout i levity a nižší klérus.

Společenský život

Ve společnosti měl nejvýznamnější postavení muž, všechny společenské instituce řídili muži. Ženy a děti spolu s hříšníky a celníky, nemocnými a Samařany žily v postavení odsunutých na okraj společnosti.

-Ženy a děti

Ženy byly obecně považovány za podřadnější tvory a po všech stránkách byly chápány jako mužův majetek. Veřejného života se většinou neúčastnily. I když na venkově měly větší svobodu, zůstávaly vždy podřízeny mužům.

Vládlo všeobecné přesvědčení, že žena má zůstat doma a **věnovat se práci v domácnosti.**

Vdaná žena nazývala svého muže pánem, tj. stejným titulem, kterým ho označovali otroci nebo poddaní. Úcta k ní rostla v případech, že se stala matkou, obzvláště synů.

Zrušení manželského pouta příslušelo výlučně mužům. Když u něho žena nenacházela přízeň, protože v ní odhalil něco hanebného, dával jí rozlukový list a posílal ji zpět do domu jejích rodičů.

Toto **odsouvání na okraj společnosti se projevovalo též v náboženském prostředí.** Ženy mohly vstupovat pouze na jim určené chrámové nádvoří. Plnění náboženských povinností se shodovalo s tím, co bylo předepsáno otrokům – nemusely vykonávat všechny modlitby.

Někdy byla chudoba tak velká, že k zaplacení dluhů bylo nutné prodat vlastní dceru jako otrokyni. I když otroctví nebylo u Židů častým jevem, vyskytovaly se i tyto případy, navíc podporované malou úctou k ženám.

Ani **děti**, dokud nebyly ve věku, kdy mohly rozumět Zákonu, neměly na společenském životě žádný podíl, byly bezvýznamné. Jakmile však chlapci dosáhli 13 let, mohli při obřadu (*zvaném Bar micva*) veřejně číst Písmo v synagoze. Tehdy se stávali dospělými.

-Hříšníci a celníci

Ti, kdo byli považováni za hříšníky, náleželi do kategorie lidí žijících na okraji společnosti.

Hříšníky nebyli pouze ti, kdo veřejně projevovali neposlušnost Zákonu nebo porušovali přikázání Boží, ale označovaly se tak i **osoby, které vykonávaly určité profese, jež nebyly u lidí ve vážnosti a úctě.** Jednalo se o činnosti, které dle všeobecného mínění nebyly důstojné, např. sem patřili hazardní hráči, lichváři, penězoměnci, výběrčí daní a pastevci. Pastevci byli podezírání z krádeží a z nerespektování všech obřadních předpisů kvůli podmínkám, v nichž museli vykonávat svou práci.

Za opovržením hodnou práci byl považován chov vepřů – nečistých zvířat. Proto se soustředil spíše do Zajordánie (např. Gadara – Mt 8,28nn).

Celníci se rovněž netěšili dobré pověsti. Byli to místní lidé, jejichž práce spočívala ve vymáhání daní. Byli vystaveni pokušení podvodů a krádeží, často vybírali víc, než měli, a bez výčitek přitom zneužívali nevědomosti lidu. Proto byli všichni považováni za nečestné lidi a podvodníky. Všeobecné pohrdání se rozšířilo také na jejich rodiny. Upírala se jim občanská práva a nebylo jim dovoleno zastávat funkci svědků u soudu. Vykonávat profesi celníka znamenalo vyloučení z farizejské skupiny, pokud byl dotyčný jejím členem.

-Nemocní

I nemocní upadali v určité opovržení. Podle všeobecného názoru byl příčinou nemoci **osobní nebo rodinný hřích.** Nemocní, zvláště ti, kteří trpěli chorobami obnášejícími nečistotu, byli drženi v ústraní, např. malomocní museli žít daleko od měst a lidských obydlí (srov. Mt 20,29-34; L 17,11-14; J 9,1-3).

-Samařané

Samařané byli považováni za bludaře a Židé se od nich zcela oddělovali. Odloučení nastalo po smrti krále Šalomouna v roce 931 před Kristem, kdy došlo k rozdělení království na království Izraele na severu (s hlavním městem Samaří) a království Judské na jihu (s hlavním městem Jeruzalém). Mezi oběma královstvími vládla **silná rivalita.** Když Samaří padlo do rukou Asyřanů (721 př. Kr.), mnoho Izraelitů bylo deportováno a na jejich místa byli dosazeni cizinci, což přispělo k etnickému a náboženskému smíšení a ke zrodu synkretického náboženství (*sloučení různorodých kultů*). Teprve po exilu došlo k náboženskému rozdělení na Židy a Samařany.

Samařané měli svůj chrám na hoře Gerizím, který stál v opozici proti jeruzalémskému chrámu. Tento chrám Židé zničili v roce 128 před Kristem.

V Ježíšově době se Samařané nacházeli v pozici určitého přechodu mezi židovstvím a pohanstvím. Uchovali si svou monoteistickou víru, zachovávali sobotu a obřizku a za posvátnou knihu přijímali pouze Pentateuch. Jediným místem, na kterém konali bohoslužbu, byla hora Gerizím. Jeruzalém jako svaté město odmítali. I oni čekali na Mesiáše, který by změnil postavení lidu.

Židé viděli v Samařanech bludaře a odmítali s nimi jednat. V dané situaci bylo tedy velmi neobvyklé (srov. J 4,9), když se někdo se Samařany stýkal.

BKš

Biblická korespondenční škola

Koinonia Jan Křtitel
Oáza – Plzeň

Budilovo nám. 1
321 00 Plzeň-Litice
Tel.: 377 828 180
E-mail: bks@koinonia.cz
Web site: www.koinonia.cz
http://bks.koinonia.cz

Tento konflikt se stále více vyhrocoval vzhledem k tomu, že Židé – zvláště pak ti, kteří pocházeli z Galileje – museli procházet Samařskem, aby se na svátky dostali do Jeruzaléma. Proto se Židé místům obydleným Samařany raději vyhýbali (srov. L 9,51-56; L 10,30-37; J 4,4-10), což poukazuje na to, že nepřátelství mezi Židy a Samařany bylo oboustranné.

-Otroci

V dobách stability mohly nejbohatší rodiny vlastnit otroky. Mnozí z těchto otroků upadli do zajetí ve válce. Nakládalo se s nimi dobře a židovský zákon je před každým špatným zacházením chránil. Nový zákon de facto otroctví přijal (srov. Ef 6,8; Ko 3,22; Fm 16), ale vyslovil základy učení, které nakonec vedly k jeho zrušení (srov. Ga 3,28).

Žid mohl skončit v otroctví kvůli dluhům (srov. Mt 18,25) nebo se mohl stát otrokem pro trestný čin krádeže, v otroctví pak setrval, dokud nevyrovnal, co byl dlužen. Otrokem se mohl stát také proto, že se v domě někoho jiného cítil ve větším bezpečí. V jubilejním roce měl otrok nárok na získání svého původního postavení, protože mu byl u této příležitosti navrácen majetek. Pouze dívky prodané do otroctví zůstávaly v otroctví po celý život.

ÚKOLY

Cvičení 1 – 3 zpracujte písemně a zašlete k opravě!

1. Práce s mapou Izraele – viz následující strany:

- a) zeměpisná mapa
- b) politická mapa Ježíšovy doby

2. Vyhledejte citace, v nichž se nějak projevuje Ježíšův vztah k veleradě, chrámu, farizeům, celníkům, ženám, dětem, Samařanům, chudým, bohatým, nemocným, vojákům. Ke každému z uvedených pojmů najděte jednu citaci (*vypisujte celé texty citací včetně souřadnic!*).

3. Přečtěte si 1., 11., 12. a 13. kapitolu Markova evangelia a vyhledejte alespoň jednu citaci ke každému z níže uvedených bodů, tedy celkem alespoň osm citací (*citace opět vypisujte celé!*):

- a) společensko-ekonomická situace:
 - práce, stavby, daně
 - oděvy, obživa, fauna a flóra
 - zdraví, nemoc, spása
 - odsunutí na okraj společnosti
- b) politicko-náboženská situace:
 - učitel Zákona, farizeus
 - saduceové
 - židovské autority
 - Římané

4. Určete, v jakém smyslu byl Ježíš pro lid „dobrou zprávou“ ve světle úryvku: L 4,16-21.

5. Podněty k osobnímu zamyšlení:

- Kdo jsou v současnosti nemocní, celníci a Samařané naší společnosti?
- V čem se dnes liší naše chování vůči ženám, dětem a otrokům?
- Jaký má být náš postoj vycházející z Ježíšova vyučování vůči těm, kdo jsou v dnešní době odsunuti na okraj společnosti?
(*vyhledejte si citace odpovídající tomuto postoji*)

1. a) Uveďte k číslům vyznačeným na slepé mapě zeměpisné názvy.

1. b) Uvedte k písmenům vyznačeným na slepé mapě názvy oblastí odpovídající politickému rozdělení země v Ježíšově době.

Určete, které oblasti spadaly pod správu:

- krále Heroda Velikého (37 – 4 př. Kr.)
- etnarchy Archelaa (4 př. Kr. – 6 po Kr.)
- tetrarchy Heroda Antipy (4 př. Kr. – 38 po Kr.)
- tetrarchy Filipa (4 př. Kr. – 34 po Kr.)
- římského místodržitele Pontia Piláta (26 – 36 po Kr.)

